

CONSTITUTION – meaning and types

संविधान – अर्थ व त्याचे प्रकार

Definition व्याख्या

- Constitution may be defined as, the basic law of a State which outlines the framework and procedure of Government, defines its power and in a democracy usually guarantees the citizens certain protections against arbitrary Governmental actions.

- संविधान म्हणजे, राज्याचा मुलभूत कायदा जो शासनाची एक चौकट व प्रक्रिया, त्यांचे अधिकार, निश्चित करतो व साधारणतः लोकशाहीत शासनाच्या मनमानी कारभाराविरुद्ध संरक्षणाची हमी देतो.

- Wikipedia – Constitution is a set of fundamental principles or established precedents according to which a State is governed.

- वाईकिपेडिया – संविधान, एक मुलभूत तत्वांचा व पुर्वोधारणांचा संच आहे, व त्याद्वारे एखादे राज्य हे त्यांचा राज्यकारभार चालवतात.

- Constitution is a collection of principles according to which the power of the Government, the rights of governed and the relation between the two are adjusted.
- संविधान हि अनेक तत्वांचे संकलन आहे ज्याद्वारे शासनाचे अधिकार, हक्क हे नियंत्रित केल्या जाते व त्या दोघांत संतुलन साधले जाते.
- **Wade and Phillips-** By a constitution is normally meant a document having a special legal sanctity which sets out the framework and the principal functions of the organs of Government or a State and declares the principles governing the operation of those organs. Such a document is implemented by decisions of the particular organ normally the Highest Court or the State which has power to interpret its contents.
- वेड व फिलिप्स – संविधान म्हणजे एक असा दस्तावेज ज्यास विशेष कायदेशिर आधार असतो व ज्यात शासनाचे प्रमुख विभाग व त्यांचे कार्य नमुद केले असते व शासनाचे विभागांचे कार्यतत्वे घोषित करतो. असा दस्तावेज हा एका प्रमुख विभागाद्वारे अंमलबजावणी केली जाते व हा विभाग साधारणतः सर्वोच्च न्यायाला अथवा राज्यशासन असतो व त्यास घटनेचे अर्थ सांगण्याचे अधिकार असतात.

Importance of Constitution

राज्यघटनेचे महत्व

- The Constitution determines the organisation, powers and functions of the different organs of the Government.
- संविधान, शासनाच्या विविध विभागांचे संगठन, अधिकार व कार्य निश्चित करते.
- **It determines relation between different organs of Government.**
- संविधान शासनाच्या विविध विभागांचे परस्पर संबंध निश्चित करते.
- **A Constitution is required to curb the powers of the Government by a fundamental law.**
- शासनाचे अधिकार नियंत्रित करण्यासाठी राज्यघटनेसारखे मुलभूत कायदा असावा लागतो.
- **It guarantees the rights of the country's citizens.**
- संविधान नागरिकांना त्यांच्या अधिकारांची खात्री देतो.

- It defines the operation of the sovereign power.
- संविधान सार्वभौम सत्तेचे कार्याची व्याप्ति सांगते.
- It gives source of political authority in the State.
- संविधान राजकिय अधिकारांचे स्त्रोत सांगते.
- It states objectives of the Government.
- संविधान शासनाचे उद्देश सांगते.

Major types of Constitution

राज्यघटने मुख्य प्रकार

• Major types of constitution are-

• राज्यघटनेचे मुख्य प्रकार खालिल प्रमाणे आहेत—

1. **Written and Unwritten constitution.** लिखित व अलिखित संविधान.

2. **Rigid and flexible constitution.** परिवर्तनिय संविधान व अपरिवर्तनिय / लवचिक संविधान

3. **Federal and Unitary constitution.** संघराज्य व एकात्मक संविधान

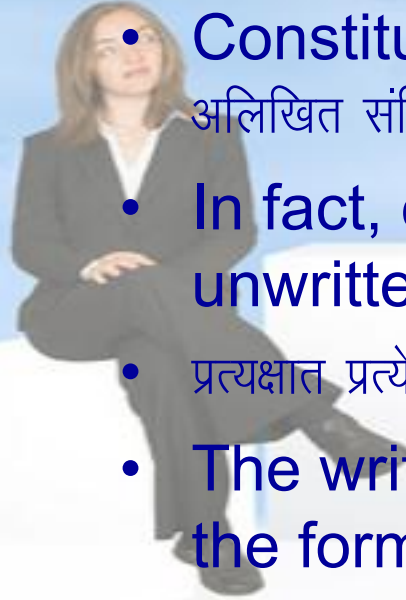

1. Written and Unwritten constitution

1. लिखित व अलिखित संविधान

- The Constitution of most countries are in written form. Constitution of India is in written constitution.
- बहुतांश देशांचे संविधान हे लिखित स्वरूपात असतात. भारतीय संविधान हे लिखित आहे.
- Constitution of U.K. is unwritten constitution. ईंग्लंडचे संविधान हा अलिखित संविधान आहे.
- In fact, every constitution is contain some written and unwritten part.
- प्रत्यक्षात प्रत्येक संविधान हा लिखित व अलिखित स्वरूपात असतो.
- The written constitution contain some unwritten elements in the form of customs and conventions.
- लिखित संविधानात हा रूढी, करार स्वरूपात अलिखित भाग असतो.

2. Rigid and flexible constitution.

2. अपरिवर्तनिय संविधान व परिवर्तनिय / लवचिक संविधान

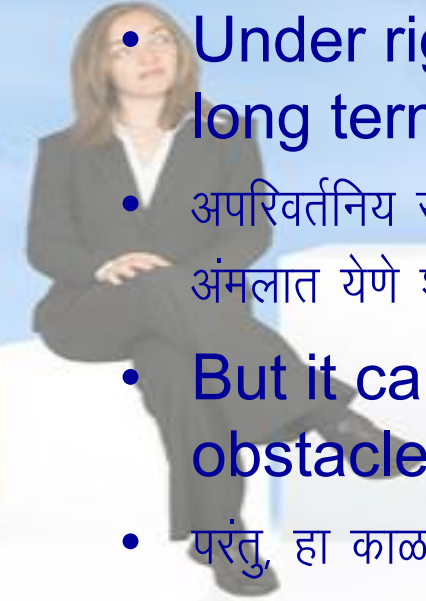
- A constitution is called rigid if, for the amendment or revisions, a special procedure is required to be followed. जेव्हा संविधानात सुधारणा व पुनरीक्षणासाठी विशेष प्रक्रिया असते असे संविधान अपरिवर्तनिय संविधान असते.
- A constitution is called flexible when its provisions can be amended or revised by the ordinary legislative process. जेव्हा संविधानात सुधारणा व पुनरीक्षणासाठी साधारण कायदेशिरप्रक्रिया असते अशे संविधान परिवर्तनिय किंवा लवचिक संविधान असते.
- Example of rigid constitution is USA, example of flexible constitution is UK. परिवर्तनिय संविधानचे उधारण – ईंग्लंड व अपरिवर्तनिय संविधानचे उधारण – अमेरिका.

Rigid constitution, अपरिवर्तनिय संविधान

- Rigid constitution is stable as its provisions cannot be amended easily at the desire of the ruling party.
- अपरिवर्तनिय संविधान स्थिर असतो व तो सहज शासन करणाऱ्या पक्षाच्या मर्जिनुसार बदलता येत नाही.
- Under rigid constitution various interest can be protected and long term policy can be implimented.
- अपरिवर्तनिय संविधान असल्यास विविध हितसंबंध जोपासले जाउ शकतात व दिर्घकालिन योजना अंमलात येणे शक्य होते.
- But it cannot be changed easily with need of time. It places obstacles in the required social changes.
- परंतु, हा काळाच्या गरजेनुसार सहज बदलता येत नाही व यामुळे सामाजिक बदलांसमोर अडथळे होऊ शकतात.

Flexible constitution

परिवर्तनिय / लवचिक संविधान

- Flexible constitution can be adopted to new conditions and altered conceptions in the community. In case of emergency, it can be amended without breaking framework.
- परिवर्तनिय अथवा लवचिक संविधान नविन परिस्थितीनुसार व सामाजिक बदलानुसार कोणतीही चौकट न तोडता बदलता येतो.
- But flexible constitution can be amended at the wish of the ruling party. And it is not stable.
- परिवर्तनिय अथवा लवचिक संविधान हा शासक पक्षाच्या मर्जिनुसार बदलल्या जाऊ शकतो व हा स्थिर असत नाही.

Federal and Unitary Constitution

संघराज्य व एकात्मक संविधान

- Constitution which provide for 'Federal system of Government' is called Federal Constitution and constitution which provide for 'Unitary Government' is called Unitary Constitution.

- जो संविधान संघराज्य सरकार/शासनाची तरतुद करतो त्याला संघराज्य संविधान असे म्हणतात व जो संविधान एकात्मक शासनाची तरतुद करतो त्याला एकात्मक संविधान असे म्हणतात.

- **Constitution of U.K. is Unitary Constitution.**

- ईंग्लंडचा संविधान एकात्मक संविधान आहे.

- **Federal Constitution establishes a Federal system of Government. It establishes a system of double Government i.e. Central and State Government.**

- संघराज्य संविधानात दुहेरी शासन पद्धत असते यात केंद्र व राज्य शासन असे दोन भाग असतात.

Features of Federal Government

संघराज्य संविधान चे वैशिष्टे

1. System of double government- A Federal Constitution always provides for double government – Central Government and State or Regional Government.

दुहेरी शासन पद्धत – संघराज्य संविधानमध्ये दुहेरी शासन पद्धत एक आवश्यक वैशिष्ट आहे. यात केंद्र व राज्यशासन असे द्विस्तरीय पद्धत असते.

2. Distribution of power - A Federal Constitution always for the distribution of powers of the State between Central Government and State Government. Here both Government are not subordinate to each other.

अधिकारांची विभागणी – संघराज्य संविधानमध्ये केंद्र व राज्यशासन यांत त्यांच्या अधिकारांची विभागणी केलेली असते. यात कोणतेही शासन हे दुय्यम स्थानी नसते.

3. Rigidity – Federal Constitution is rigid. A constitution is considered as rigid when it involves Central and State Government for amendment of its provisions.

अपरिवर्तनिय – संघराज्य संविधान हा अपरिवर्तनिय असतो. जेव्हा संविधानातिल कलम सुधारणा करण्यासाठी केंद्र व राज्य शासनाने एकत्र कार्य करावे लागते अशा संविधानास अपरिवर्तनिय संविधान म्हणतात.

It is essential because in Federal Constitution, powers of Central and State Government are separate and if it flexible, it can be amended at the wish of Central ruling party.

अपरिवर्तनियता आवश्यक आहे कारण, जर संघराज्य संविधात केंद्र व राज्यशासनात अधिकारांचे विभागणी केलेली असते व संविधान जर परिवर्तनिय असेल तर केंद्रात सत्तेत असलेले शासन यात सहज बदल करू शकते.

4. Written – A Federal Constitution is always written form. In such constitution, there is distribution of powers and to avoid confusion, conflict and uncertainty it is essential that constitution should be in written form.

लिखित – संघराज्य संविधान नेहमी लिखित स्वरूपात असतो. संघराज्य संविधानात अधिकारांचे विभागणी असते व संभ्रम, संघराज्यर्ष व निश्चितता टाळण्यासाठी संविधान लिखित असणे आवश्यक असते.

5. Independent Judiciary – A Federal Constitution provide for independent judiciary. It is essential for solving dispute between Central and State Government.

स्वायत्त न्यायसंस्था – संघराज्य संविधानात स्वायत्त न्यायसंस्थेची तरतूद असते. केंद्र व राज्यशासनात जर वाद झाले तर ते सोडवण्यासाठी स्वायत्त न्यायसंस्थेची गरज असते.

6. Supremacy of Constitution – Supremacy of Constitution is an essential feature of Federal Constitution. Constitution is considered as Supreme Law of the nation. A constitution is of no use if its provisions are ignored by the governments.

संविधानाचे सर्वोच्च स्थान – संघराज्य संविधानात संविधान हे सर्वोच्च स्थानी असते. संविधान हा देशाचा सर्वोच्च कायदा समजला जातो. जर संविधानातिल कलमांचा शासन दुर्लक्ष केले तर संविधानाचे काहीच महत्व असणार नाही.

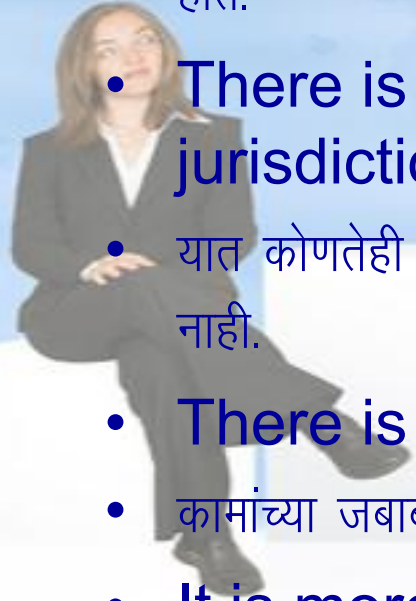

Merits and demerits of Unitary Constitution

एकात्मक संविधानाचे फायदे व तोटे

- Unitary Constitution establishes strong central government which is useful in situation of war or emergency.
- एकात्मक संविधान हे मजबुत केंद्र शासन स्थापित करते, जे युद्ध व आपात्कालिन परिस्थितीत उपयोगी होते.
- There is no conflict of authority and no overlapping of jurisdiction.
- यात कोणतेही अधिकारांबाबत संघर्ष होत नाही व तसेच कोणतेही अधिकारक्षेत्राबाबत परपस्परव्यापी होत नाही.
- There is no confusion as to responsibility of work.
- कामांच्या जबाबदारिबाबत कोणतेही संभ्रम होत नाही.
- It is more flexible and can be changed according to need of time.
- हा अधिक परिवर्तनीय/लवचिक असतो व गरजेनुसार यात बदल करता येतो.

- It develops centralized bureaucracy.
- यात केंद्रिय नोकरशाहीची वाढ होत असते.
- There is often ignorance of local problems and needs.
- यात स्थानिक समस्या व गरजांबाबत दुर्लक्ष होउ शकते.

Merits and demerits of Federal Constitution

संघ संविधानाचे फायदे व तोटे

- Local interest are best protected in federal constitution.
- संघराज्य संविधानात स्थानिक प्रश्नांना योग्य संरक्षण / लक्ष दिले जाते.
- It tends to develop decentralization.
- यात विकेंद्रिकरणाचा विस्तार होतो.
- It is more democratic in nature.
- हा अधिक लोकशाही स्वरूपाचा असतो.
- It establish weak government as there is distribution of power in Centre and State.
- हा कमकुवत शासन स्थापित करतो कारण यात केंद्र व राज्य शासनात अधिकारांची विभागणी होते.

- Central Government has no control for matters allotted to regional Government.
- केंद्र शासनाचे, राज्य शासनास दिलेल्या विषयांबाबत कोणतेही नियंत्रण नसते.
- It is weak in time of emergency.
- हा आपात्काळात कमकुवत असतो.
- It develops regionalism.
- यात स्थानिकत्ववाद वाढतो.
- There is conflict of authority and overlapping of jurisdiction.
- यात अधिकराक्षेत्राबाबत संघर्ष होऊ शकतो.

Nature of Indian Constitution

भारतीय संविधानाचे स्वरूप

- It is controversial whether Indian Constitution is federal or unitary. To consider the nature of Indian Constitution we have to consider Federal and Unitary features covered by the Indian Constitution.

- भारतीय संविधान हे संघराज्य संविधान आहे का एकात्मक संविधान आहे याबाबत दुमत आहे. भारतीय संविधानाचे स्वरूप समजण्यासाठी भारतीय संविधानातील संघराज्य व एकात्मक वैशिष्ट्यांचे विचार करावा लागेल.

Indian Constitution and features of Federal Constitution.

भारतीय संविधान व संघराज्य संविधानाचे वैशिष्टे

1. System of double Government- द्विस्तरीय शासन पद्धत –

Federal Constitution always provide for double government. Indian Constitution also provide for double government i.e. Central Government and State Government.

संघराज्य संविधानात नेहमी द्विस्तरीय शासन पद्धत असते. भारतीय संविधानातही केंद्र व राज्य असे दोन स्तरांवर शासन आहे.

2. Distribution of power- अधिकारांचे विभागणी –

A federal constitution provides for separation of powers between Central Government and State Government. Centre and State are coordinate and independent in their sphere and not subordinate to one another.

संघराज्य संविधानात केंद्र व राज्य शासनात अधिकारांची विभागणी असते. दोघेही सहकार्य व स्वतःच्या परिघात स्वतंत्र असतात व एकमेकांस दुय्यम नसतात.

- Separation of powers is for Legislative, Administrative and financial matters.
- वैधानिक, प्रशासकिय व आर्थिक याबाबतित अधिकारांची विभागणी होत असते.

A) Legislative powers वैधानिक अधिकार

Legislative powers as to subjects are divided into three categories: Union List, State List, and Concurrent List.

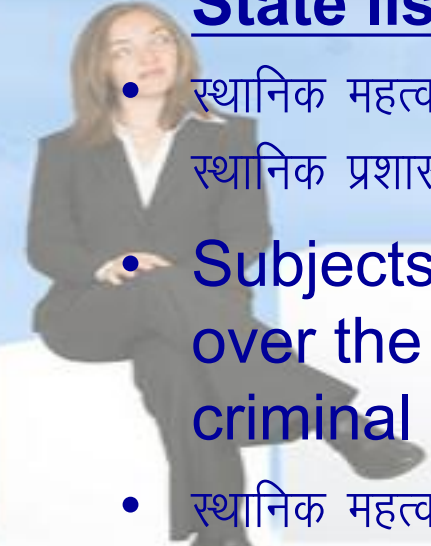
विविध विषयाबाबत वैधानिक अधिकार हे केंद्र सुची, राज्य सुची व समवर्ती सुची अशी विभागली आहे.

The subjects of all India importance are included in **Central list** like; Defence of India, naval, Military and Air force, Foreign affairs, Railways, National Highways, Currency, Reserve Bank, Banking etc.

राष्ट्रीय महत्व असलेल विषय केंद्र सुचीत समाविष्ट केलेले असतात. जसे, भारताचे संरक्षण, नौदल, सैन्य, वायुसेना, परदेश व्यवहार, रेलवे, राष्ट्रीय महामार्ग, चलन, रिजर्व बँक, बँक ई.

- Subjects of local interest like; public order, police, local government, public health, hospitals libraries, museum, agriculture water supplies, irrigation, etc are included in **State list**.
- स्थानिक महत्व असलेले विषय राज्य सुचीत समाविष्ट केलेले असतात. जसे, सुव्यवस्था, पोलिस, स्थानिक प्रशासन, स्वास्थ्य, दवाखाने, ग्रंथालय, वस्तुसंग्रहालय, शेती, पाणि पुरवठा, ई.
- Subjects of local interest but require uniform treatment all over the country; like education, factories, newspaper, criminal law, contracts, etc; are placed in **concurrent list**.
- स्थानिक महत्व असलेले विषय पण देशपातळीवर समान असलेले विषय हे समवर्ति सुचित आहेत. जसे शिक्षण, उद्योग, वृत्तपत्र, फौजदारी कायदे, करार, ई.

- Central Government can make law for subjects included in central list, State Government can make law for subjects included in State list, and Central and State government can make law for the subjects included in concurrent list.
- केंद्र शासन केंद्र सुचित असलेल्या विषयांबाबत कायदा करू शकतात, राज्य शासन राज्य सुचित असलेल्या विषयांबाबत कायदा करू शकतात आणि केंद्र व राज्य शासन हे दोघेही समवर्ति सुचित असलेल्या विषयांबाबत कायदा करू शकतात.

B) Administrative powers प्रशासकिय अधिकार

Administrative powers are also distributed between Central Government and State Government.

केंद्र व राज्य शासनात प्रशासकिय अधिकारही विभागल्या गेले आहेत..

C) Financial powers आर्थिक अधिकार

Indian constitution the Union and State are made financially independant. भारतीय संविधानानुसार केंद्र व राज्य शासन हे आर्थिक बाबतित स्वतंत्र आहेत.

3. Rigid and Written constitution-

A federal constitution is always written and rigid in nature. There is a process to amend its provisions. In rigid constitution Centre and State has to participate in amendment process.

अपरिवर्तनिय व लिखित संविधान –

संघराज्य संविधान हे नेहमी लिखित व अपरिवर्तनिय असते. यातिल कलम बदलण्यासाठी विशिष्ट प्रक्रिया असते. केंद्र व राज्य दोघांचा या प्रक्रियेत सहभाग असतो.

Some provisions can be amended by simple majority, some by special majority (two third present and voting), and some provisions can be amended by participation of two third majority in each house and also passed by not less than half of the States.

काही कलम हे साध्या मताधिक्याने मंजुर होउ शकतात, काहि विशिष्ट मताधिक्याने (दोन त्रित्यांश) मंजुर होउ शकतात आणि काहि दोन्ही सभागृहात दोन त्रित्यांश मताधिक्य व तसेच किमान अर्ध्या राज्यांनी मंजूरीनंतर होउ शकतात.

4. Independent judiciary-

It is a feature of Federal constitution. In India, judiciary is independent and not under control of either Central or State government.

स्वायत्त न्यायसंस्था – हासुद्धा संघराज्य संविधानाचे वैशिष्ट्ये आहे. भारतात न्यायसंस्था केंद्र अथवा राज्य शासनाच्या अधिन नाही.

5. Supremacy of Constitution-

In India, Constitution is the supreme law. It controls all the organs of government. No person or Government is above the Constitution.

In England there is supremacy of parliament. Therefore law made by parliament cannot be declared as invalid or void.

सर्वोच्च संविधान – भारतात संविधान हे सर्वोच्च स्थानी आहे. संविधान शासनाचे सर्व विभाग नियंत्रित करतो व कोणताही व्यक्ति किंवा शासन हे संविधानापेक्षा उच्च नाही. इंग्लंडमध्ये संसद सर्वोच्च स्थानि आहे त्यामुळे तेथिल कायदे बेकायदेशिर किंवा अवैध ठरविल्या जाऊ शकत नाही.

Indian Constitution and features of Unitary Constitution.

भारतीय संविधान व एकात्मक संविधानाचे वैशिष्ट्ये

- Unitary constitution makes centralization of power. Though Indian Constitution apparently shows Federal features; there are following Unitary features.

• एकात्मक संविधानमध्ये अधिकार केंद्रित असतात. जरि भारतीय संविधान संघराज्य संविधानाचे वैशिष्ट्ये दाखवतो पण यात खालिल एकात्मक संविधानाचेही वैशिष्ट्ये आहेत.

1. Legislative- Though Centre and State are independent in their sphere; in case of conflict between a law made by the Parliament and State, the provision made by the Parliament i.e. Central Government shall prevail. And law made by the State, to the extent of repugnancy, be void unless such law of State legislature receives assent of the President.

वैधानिक – केंद्र व राज्य शासनाचे वैधानिक अधिकार स्वतंत्र आहेत, जर केंद्र व राज्य शासनाने केलेल्या कायद्यात विधीसंघराज्यर्ष झाल्यास केंद्र शासनाचा कायदा अशा प्रतिकुलतेबाबत लागू असेल.

- Parliament can make law for any territory not included in the State.
- जो भुप्रदेश राज्यशासनाच्या हद्दित येत नाही त्याबाबत संसद कायदा करू शकतो.
- Parliament can make law about subject in State List, if Council of State passed resolution by $2/3$ majority.
- जर राज्यसभा $2/3$ बहुमताने ठराव मंजूर केला कि राष्ट्र हितात राज्यसुचीत असलेले विषयांबाबत कायदा करणे आवश्यक आहे तर संसद याबाबत कायदा करू शकते.
- During proclamation of emergency, parliament can make law mentioned in State list.
- आपात्काल /आणिबाणि घोषित असतांना, संसद राज्यसुचित असलेल्या विषयांबाबत कायदे करू शकतो.
- Parliament can make law for State list subject if requested by two or more States.
- दोन किंवा अधिक राज्यांनी विनंती केल्यास संसद, राज्यसुचितील विषयांबाबत कायदा करू शकते.

- Parliament can make a law to implement international treaties, agreement, covenant with other country.
- दुसऱ्या देशांशी केलेल्या कराराची अंमलबजावणी करण्यासाठी संसद कायदा करू शकते.
- Parliament may by law can increase, decrease, diminish alter the area of any State or can change name of any State.
- संसद कोणत्याही राज्याचे क्षेत्र कमि, जास्त अथवा नाहिसे करू शकते किंवा राज्याचे नावात बदल करू शकते.

2. Administrative powers-

Distribution of administrative power is also a feature of federal constitution; but following features of unitary constitution are also found.

प्रशासकिय अधिकार – प्रशासकिय अधिकाराचे विभाजन हे संघराज्य संविधानाचे वैशिष्ट्य आहे पण यात खालिल एकात्मक संविधानाचेही वैशिष्ट्य आहेत .

- **State must exercise its executive powers to ensure compliance with the laws made by parliament. And Union government can give direction to State when it deems necessary.**
- राज्यशासन हे त्यांचे प्रशासकिय अधिकार केंद्र शासनाच्या कायद्यास अनुसयन वापरू शकतात. व राज्यशासनास केंद्र शासन हे गरजेनुसार निर्देशन देउ शकतात.

3. Financial powers –

Distribution of financial power is also a feature of federal constitution; but following features of unitary constitution are also found.

आर्थिक अधिकार – आर्थिक अधिकाराचे विभाजन हे संघराज्य संविधानाचे वैशिष्ट्य आहे पण यात खालिल एकात्मक संविधानाचेही वैशिष्ट्य आहेत .

- **States depends upon Centre for financial assistance.**
- राज्य हे आर्थिक बाबित केंद्रशासनावर अवलंबून असतात.
- **During emergency, President can reserve all money bill for his consideration after passed by State legislature.**
- आपात्कालिन घोषित असतांना राष्ट्रपति राज्य शासनाने मंजूर केलेले कादये त्यांच्या विचाराधिन ठेऊ शकतात.
- **Important taxes like income tax, custom duty, excise duty, are reserved for Centre.**
- महत्वाचे कर जसे आयकर, आयात कर, उत्पादन शुल्क हे केंद्र शासनासाठी राखिव आहेत.

4. Non essential Unitary features

The provisions for Single Citizenship, Unified system of Judiciary, election Commission, Comptroller and Auditor General of India, All India Services are non essential feature of Unitary Constitution.

ईतर एकात्मक संविधानाचे वैशिष्ट्ये –

एक नागरिकत्व, निवडणुक आयोग, एकात्मक न्यायालय पद्धत, लेखा विभाग हे ईतर एकात्मक संविधानाचे वैशिष्ट्ये आहेत.

Cooperative Federalism

सहकार्याचे संघराज्यवाद

- Makers of the constitution intended to provide a federal constitution with a strong central government. Actually constitution of India provides for cooperative federalism.
- भारताचे संविधानकर्त्यांना एक संघराज्य, मजबुत केंद्रशासनसह अपेक्षित होता आणि प्रत्यक्षात भारताचे संविधान सहकार्याचे संघराज्यवादाचा पुरस्कार करतो.

